

Handwritten signature

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра сімейної медицини та поліклінічної терапії

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної роботи

Едуард БУРЯКІВСЬКИЙ

01 вересня 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА З ДИСЦИПЛІНИ
«МЕНЕДЖМЕНТ ОЖИРІННЯ В ПРАКТИЦІ СІМЕЙНОГО ЛІКАРЯ»

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Галузь знань: 22 «Охорона здоров'я»

Спеціальність: 222 «Медицина»

Освітньо-професійна програма: Медицина

Робоча програма складена на основі освітньо-професійної програми «Медицина» підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 222 «Медицина» галузі знань 22 «Охорона здоров'я», ухваленою Вченою Радою ОНМедУ (протокол № 10 від 27 червня 2024 року).

Розробники:

завідувачка кафедри, д. мед. н., проф. В. Величко
завуч кафедри, к. мед. н., доц. Г. Данильчук
доцент кафедри, к. мед. н. Ю. Циунчик
доцент кафедри, к. мед. н. І. Юрченко
доцент кафедри, PhD Д. Лагода
доцент кафедри, PhD Я. Бажора
асистент кафедри В. Назарян
асистент кафедри А. Миргород

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри сімейної медицини та поліклінічної терапії
Протокол № 1 від 29.08.2024 р.

Завідувач кафедри

 Валентина ВЕЛИЧКО

Погоджено із гарантом ОПП

 Валерія МАРІЧЕРЕДА

Схвалено предметною цикловою методичною комісією з терапевтичних дисциплін ОНМедУ
Протокол № 1 від 30.08.2024 р.

Голова предметної циклової методичної комісії з терапевтичних дисциплін ОНМедУ

 Олена ВОЛОШИНА

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри сімейної медицини загальної практики та поліклінічної терапії

Протокол № 1 від 05 вересня 2024 р.

Завідувач кафедри

 Валентина Величко

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри _____

Протокол № _____ від "____" _____ 20__ р.

Завідувач кафедри _____

1. Опис навчальної дисципліни:

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Загальна кількість: Кредитів: 3,0 Годин: 90 Змістових модулів: 2	Галузь знань 22 «Охорона здоров'я» Спеціальність 222 «Медицина» Рівень вищої освіти другий (магістерський)	<i>Денна форма навчання</i>
		<i>Вибіркова дисципліна</i>
		<i>Рік підготовки: 6</i>
		<i>Семестри XI - XII</i>
		<i>Лекції (0 год.)</i>
		<i>Семінарські (0 год.)</i>
		<i>Практичні (30 год.)</i>
		<i>Лабораторні (0 год.)</i>
		<i>Самостійна робота (60 год.)</i>
<i>у т.ч. індивідуальні завдання (0 год.)</i>		
<i>Форма підсумкового контролю – залік</i>		

2. Мета та завдання навчальної дисципліни, компетентності, програмні результати навчання.

Мета: поглиблення, розширення й конкретизація здобувачем вищої освіти знань і формування елементів професійних компетентностей в галузі менеджменту, діагностики, лікування, профілактики розвитку надмірної маси тіла та ожиріння у дітей та дорослих, удосконалення навичок і компетентностей, набутих при вивченні курсу, а також перевірка ефективності та якості їхнього засвоєння.

Завдання:

1. Набуття знань та навичок своєчасного виявлення та діагностики надмірної маси тіла та ожиріння у дорослих та дітей.
2. Удосконалення навичок обґрунтування клінічного діагнозу ожиріння та надмірної маси тіла, диференційної діагностики ожиріння різної етіології, складання плану лабораторних та інструментальних досліджень.
3. Поглиблення знань щодо профілактики розвитку ожиріння та надмірної маси тіла у дітей та дорослих.
4. Конкретизація знань та навичок щодо визначення тактики корекції та лікування надмірної маси тіла та ожиріння у дорослих та дітей, профілактики ускладнень ожиріння.
5. Розширення знань та вмінь з оцінки прямих і побічних ефектів основних препаратів для лікування й профілактики ожиріння, а також ефективності та безпеки лікарських препаратів, враховуючи особливості клінічного перебігу та супутні захворювання.
6. Удосконалення знань та навичок щодо ролі сімейного лікаря у веденні пацієнтів з надмірною масою тіла та ожирінням.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних компетентностей:

Загальних (ЗК):

- ЗК1 – Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- ЗК3 – Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК4 – Знання та розуміння предметної галузі та розуміння професійної діяльності.
- ЗК5 – Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.
- ЗК6 – Здатність приймати обґрунтовані рішення.
- ЗК7 – Здатність працювати в команді.
- ЗК8 – Здатність до міжособистої взаємодії.
- ЗК11 – Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.
- ЗК12 – Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків.
- ЗК13 – Усвідомлення рівних можливостей та гендерних проблем.
- ЗК16. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт

Спеціальних(СК):

- СК1–Здатність збирати медичну інформацію про пацієнта і аналізувати клінічні дані.
- СК2–Здатність до визначення необхідного переліку лабораторних та інструментальних досліджень та оцінки їх результатів.
- СК3–Здатність до встановлення попереднього та клінічного діагнозу захворювання.
- СК6–Здатність до визначення принципів та характеру лікування та профілактики захворювань.
- СК7–Здатність до діагностування невідкладних станів.
- СК8–Здатність до визначення тактики та надання екстреної медичної допомоги.
- СК16–Здатність до ведення медичної документації, в тому числі електронних форм.
- СК26–Здатність визначати тактику ведення осіб, що підлягають диспансерному нагляду.

Програмні результати навчання (ПРН):

- ПРН1 - Мати ґрунтовні знання із структури професійної діяльності. Вміти здійснювати професійну діяльність, що потребує оновлення та інтеграції знань. Нести відповідальність за професійний розвиток, здатність до подальшого професійного навчання з високим рівнем автономності.
- ПРН2 - Розуміння та знання фундаментальних і клінічних біомедичних наук, на рівні достатньому для вирішення професійних задач у сфері охорони здоров'я.
- ПРН3 - Спеціалізовані концептуальні знання, що включають наукові здобутки у сфері охорони здоров'я і є основою для проведення досліджень, критичне осмислення проблем у сфері медицини та дотичних до неї міждисциплінарних проблем, включаючи систему раннього втручання
- ПРН4 - Виділяти та ідентифікувати провідні клінічні симптоми та синдроми (за списком 1); за стандартними методиками, використовуючи попередні дані анамнезу хворого, дані огляду хворого, знання про людину, її органи та системи, встановлювати попередній клінічний діагноз захворювання.
- ПРН5 - Збирати скарги, анамнез життя та захворювання, оцінювати психомоторний та фізичний розвиток пацієнта, стан органів та систем організму, на підставі результатів лабораторних та інструментальних досліджень оцінювати інформацію щодо діагнозу (за списком 4), враховуючи вік пацієнта.
- ПРН6 - Встановлювати остаточний клінічний діагноз шляхом прийняття обґрунтованого рішення та аналізу отриманих суб'єктивних і об'єктивних даних клінічного, додаткового обстеження, проведення диференційної діагностики, дотримуючись відповідних етичних і юридичних норм, під контролем лікаря-керівника в умовах закладу охорони здоров'я (за списком 2).

ПРН7 - Призначати та аналізувати додаткові (обов'язкові та за вибором) методи обстеження (лабораторні, функціональні та/або інструментальні) (за списком 4), пацієнтів із захворюваннями органів і систем організму для проведення диференційної діагностики захворювань (за списком 2).

ПРН8 - Визначити головний клінічний синдром або симптом, яким обумовлена тяжкість стану потерпілого/постраждалого (за списком 3) шляхом прийняття обґрунтованого рішення стану людини за будь-яких обставин (в умовах закладу охорони здоров'я, за його межами) у т.ч. в умовах надзвичайної ситуації та бойових дій, в польових умовах, в умовах нестачі інформації та обмеженого часу.

ПРН14 - Визначати тактику та надавати екстрену медичну допомогу при невідкладних станах (за списком 3) в умовах обмеженого часу згідно з існуючими клінічними протоколами та стандартами лікування.

ПРН17 - Виконувати медичні маніпуляції (за списком 5) в умовах лікувального закладу, вдома або на виробництві на підставі попереднього клінічного діагнозу та/або показників стану пацієнта шляхом прийняття обґрунтованого рішення, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм.

ПРН21 - Відшуковувати необхідну інформацію у професійній літературі та базах даних інших джерелах, аналізувати, оцінювати та застосовувати цю інформацію.

ПРН30 - Визначати тактику ведення осіб, що підлягають диспансерному нагляду.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен:

Знати:

- основи етіології та патогенезу надмірної маси тіла та ожиріння
- класифікацію ожиріння за типами, видами та ступенем ожиріння
- методи діагностики надмірної маси тіла та ожиріння у дорослих та дітей
- принципи профілактики та лікування ожиріння
- сучасні методи корекції та лікування ожиріння, психологічні та поведінкові втручання в курації ожиріння
- основи менеджменту сімейним лікарем надмірної маси тіла та ожиріння у дорослих та дітей

Вміти:

- проводити вимірювання, необхідні для визначення ступеня ожиріння
- оцінювати фактори ризику, симптоми, причини, харчові звички, що лежать в основі розвитку надмірної маси тіла та ожиріння, виявляти наявність коморбідностей
- інтерпретувати дані основних лабораторних та інструментальних досліджень у пацієнтів з ожирінням
- проводити диференційну діагностику та обґрунтовувати клінічний діагноз ожиріння
- визначати тактику лікування та методи профілактики ожиріння
- вести медичну документацію

3. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.
Ідентифікація синдрому надмірної маси тіла та ожиріння. Методи корекції та лікування надмірної маси тіла та ожиріння.

Тема 1. Надмірна маса тіла та ожиріння. Визначення. Епідеміологія. Етіологія. Класифікація. Діагностика.

Визначення понять надмірна маса тіла, ожиріння. Причини та фактори ризику розвитку надмірної маси тіла та ожиріння. Розповсюдженість. Класифікація ожиріння. Вимірювання, необхідні для визначення ступеня ожиріння. Диференційна діагностика ожиріння. Ускладнення ожиріння.

Тема 2. Фізична активність пацієнтів, які живуть з ожирінням.

Підходи до зміни фізичної активності та модифікації способу життя пацієнтів з надмірною масою тіла та ожирінням. Види фізичної активності, її вплив на здоров'я.

Тема 3. Дієта пацієнтів, які живуть із ожирінням.

Основні принципи дієтотерапії, характеристики дієти для людей, що живуть із ожирінням. Здорова харчова поведінка. Вплив контрольованого зниження ваги на різні чинники ризику ожиріння.

Тема 4. Новітні фармакологічні методи лікування ожиріння.

Класифікація та механізм дії фармакологічних препаратів, що використовуються для лікування ожиріння. Показання та протипоказання до призначення новітніх фармакологічних препаратів проти ожиріння. Оцінка ефективності, безпеки та побічних ефектів основних препаратів для лікування й профілактики ожиріння.

Змістовий модуль 2.

Ожиріння та коморбідна патологія. Профілактика ожиріння у дорослих та дітей.

Тема 5. Коморбідна патологія у пацієнтів із ожирінням.

Цукровий діабет та ожиріння. Захворювання дихальної системи та ожиріння. Перебіг серцево-судинних захворювань на фоні ожиріння. Перебіг шлунково-кишкових захворювань та захворювань печінки на фоні ожиріння. Хвороби кістково-м'язової системи та ожиріння. Порушення сечостатевої системи у жінок та ожиріння.

Тема 6. Профілактика ожиріння у дорослих.

Первинна, вторинна та третинна профілактика ожиріння. Вплив шкідливих звичок на ожиріння. Вагітність та гестаційний набір маси тіла, утримання ваги після пологів. Психологічні та поведінкові втручання в курації ожиріння.

Тема 7. Профілактика ожиріння у дітей.

Скринінг ожиріння у дітей. Етіологія ожиріння у дітей. Фактори ризику. Диференційна діагностика. Методи профілактики ожиріння у дітей.

Тема 8. Лікування ожиріння у дітей.

Загальні принципи та методи лікування ожиріння у дітей. Медикаментозні та немедикаментозні підходи до ведення пацієнтів дитячого віку з ожирінням.

4. Структура навчальної дисципліни

Назва змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Усього	У тому числі				
		Л	С	П	Лаб	СРЗ
Змістовий модуль 1.						
Ідентифікація синдрому надмірної маси тіла та ожиріння. Методи корекції та лікування надмірної маси тіла та ожиріння.						
Тема 1. Надмірна маса тіла та ожиріння. Визначення. Епідеміологія. Етіологія. Класифікація. Діагностика.	12	0	0	4	0	8
Тема 2. Фізична активність пацієнтів, які живуть з ожирінням.	8	0	0	4	0	4
Тема 3. Дієта пацієнтів, які живуть із ожирінням.	12	0	0	4	0	8
Тема 4. Новітні фармакологічні методи лікування ожиріння.	12	0	0	4	0	8
<i>Разом за змістовим модулем 1</i>	44	0	0	16	0	28
Змістовий модуль 2.						
Ожиріння та коморбідна патологія. Профілактика ожиріння у дорослих та дітей.						
Тема 5. Коморбідна патологія у пацієнтів із ожирінням.	16	0	0	4	0	12
Тема 6. Профілактика ожиріння у дорослих.	12	0	0	4	0	8
Тема 7. Профілактика ожиріння у дітей.	8	0	0	4	0	4
Тема 8. Лікування ожиріння у дітей.	10	0	0	2	0	8
<i>Разом за змістовим модулем 2</i>	46	0	0	14	0	32
Усього годин	90	0	0	30	0	60

5. Темі лекційних / семінарських / практичних / лабораторних занять

5.1. Темі лекційних занять

Лекційні заняття не передбачені.

5.2. Темі семінарських занять

Семінарські заняття не передбачені.

5.3. Темі практичних занять

№	Назва теми	Кіл-ть годин
1	Надмірна маса тіла та ожиріння. Визначення. Епідеміологія. Етіологія. Класифікація. Діагностика.	4
2	Фізична активність пацієнтів, які живуть з ожирінням.	4
3	Дієта пацієнтів, які живуть із ожирінням.	4
4	Новітні фармакологічні методи лікування ожиріння.	4
5	Коморбідна патологія у пацієнтів із ожирінням.	4
6	Профілактика ожиріння у дорослих.	4
7	Профілактика ожиріння у дітей.	4
8	Лікування ожиріння у дітей.	2
	Разом	30

5.4. Теми лабораторних занять

Лабораторні заняття не передбачені.

Самостійна робота здобувача вищої освіти

№	Назва теми / види завдань	Кіл-ть годин
1.	Тема 1. Підготовка до практичних занять 1-2	8
2.	Тема 2. Підготовка до практичних занять 3-4	4
3.	Тема 3. Підготовка до практичних занять 5-6	8
4.	Тема 4. Підготовка до практичних занять 7-8	8
5.	Тема 5. Підготовка до практичних занять 9-10	12
6.	Тема 6. Підготовка до практичних занять 11-12	8
7.	Тема 7. Підготовка до практичних занять 13-14	4
8.	Тема 8. Підготовка до практичного заняття 15	8
	Разом	60

7. Методи навчання

Практичні заняття: бесіда, рольові ігри, вирішення клінічних ситуаційних задач, відпрацювання навичок з оцінки ожиріння.

Самостійна робота: самостійна робота з рекомендованою основною та додатковою літературою, з електронними інформаційними ресурсами, підготовка презентацій, самостійна робота з банком тестових завдань.

8. Форми контролю та методи оцінювання (у т.ч. критерії оцінювання результатів навчання)

Поточний контроль: усне опитування, тестування, оцінювання виконання практичних навичок, розв'язання ситуаційних клінічних завдань, оцінювання активності на занятті.

Підсумковий контроль: залік.

Оцінювання поточної навчальної діяльності на практичному занятті:

- Оцінювання теоретичних знань з теми заняття:
 - методи: опитування, вирішення ситуаційної клінічної задачі
 - максимальна оцінка – 5, мінімальна оцінка – 3, незадовільна оцінка – 2.
- Оцінка практичних навичок та маніпуляцій з теми заняття:
 - методи: оцінювання правильності виконання практичних навичок
 - максимальна оцінка – 5, мінімальна оцінка – 3, незадовільна оцінка – 2.
- Оцінювання роботи із пацієнтом з теми заняття:
 - методи: оцінювання: а) комунікативних навичок спілкування з пацієнтом та його батьками, б) правильність призначення та оцінки лабораторних та інструментальних досліджень, в) дотримання алгоритму проведення диференціального діагнозу, г) обґрунтування клінічного діагнозу, д) складання плану лікування;
 - максимальна оцінка – 5, мінімальна оцінка – 3, незадовільна оцінка – 2.

Оцінка за одне практичне заняття є середньоарифметичною за всіма складовими і може мати лише цілу величину(5, 4, 3, 2), яка округлюється за методом статистики.

Критерії поточного оцінювання на практичному занятті

Оцінка	Критерії оцінювання
«5»	Здобувач вільно володіє матеріалом, бере активну участь в обговоренні та вирішенні ситуаційної клінічної задачі, впевнено демонструє знання під час інтерпретації даних досліджень, висловлює свою думку з теми заняття, демонструє клінічне мислення.
«4»	Здобувач добре володіє матеріалом, бере участь в обговоренні та вирішенні ситуаційної клінічної задачі, демонструє знання під час інтерпретації даних досліджень з деякими помилками, висловлює свою думку з теми заняття, демонструє клінічне мислення.
«3»	Здобувач недостатньо володіє матеріалом, невпевнено бере участь в обговоренні та вирішенні ситуаційної клінічної задачі, демонструє знання під час інтерпретації даних досліджень з суттєвими помилками.
«2»	Здобувач погано володіє матеріалом, не бере участь в обговоренні та вирішенні ситуаційної клінічної задачі, не демонструє практичні навички під час інтерпретації даних дослідження

Залік виставляється здобувачу, який виконав усі завдання робочої програми навчальної дисципліни, приймав активну участь у практичних заняттях та має середню поточну оцінку не менше ніж 3,0 і не має академічної заборгованості.

Залік здійснюється: на останньому занятті – при цикловій системі навчання. Оцінка за залік є середньоарифметичною за всіма складовими за традиційною чотирибальною шкалою і має величину, яка округлюється за методом статистики з двома десятковими знаками після коми.

9. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Отриманий середній бал за навчальну дисципліну для здобувачів, які успішно опанували робочу програму навчальної дисципліни, конвертується з традиційної чотирибальної шкали у бали за 200-бальною шкалою, як наведено у таблиці:

Таблиця конвертації традиційної оцінки у багатобальну шкалу

Традиційна чотирибальна шкала	Багатобальна 200-бальна шкала
Відмінно («5»)	185 – 200
Добре («4»)	151 – 184
Задовільно («3»)	120 – 150
Незадовільно («2»)	Нижче 120

Багатобальна шкала (200-бальна шкала) характеризує фактичну успішність кожного здобувача із засвоєння освітньої компоненти. Конвертація традиційної оцінки (середній бал за навчальну дисципліну) в 200-бальну виконується інформаційно-технічним відділом Університету.

Відповідно до отриманих балів за 200-бальною шкалою, досягнення здобувачів оцінюються за рейтинговою шкалою ECTS. Подальше ранжування за рейтинговою шкалою ECTS дозволяє оцінити досягнення здобувачів з освітньої компоненти, які навчаються на одному курсі однієї спеціальності, відповідно до отриманих ними балів.

Шкала ECTS є відносно-порівняльною рейтинговою, яка встановлює належність здобувача до групи кращих чи гірших серед референтної групи однокурсників (факультет, спеціальність). Оцінка «А» за шкалою ECTS не може дорівнювати оцінці «відмінно», а оцінка «В» – оцінці «добре» тощо. При конвертації з багатобальної шкали межі оцінок «А», «В», «С», «D», «Е» за шкалою ECTS не співпадають з межами оцінок «5», «4», «3» за традиційною шкалою. Здобувачі, які одержали оцінки «FX» та «F» («2») не вносяться до списку здобувачів, що ранжуються. Оцінка «FX» виставляється здобувачам, які набрали мінімальну кількість балів за поточну навчальну діяльність, але яким не зарахований підсумковий контроль. Оцінка «F» виставляється здобувачам, які відвідали усі заняття з дисципліни, але не набрали середнього балу (3,00) за поточну навчальну діяльність і не допущені до підсумкового контролю.

Здобувачі, які навчаються на одному курсі (однієї спеціальності), на підставі кількості балів, набраних з дисципліни, ранжуються за шкалою ECTS таким чином:

Конвертація традиційної оцінки з дисципліни та суми балів за шкалою ECTS

Оцінка за шкалою ECTS	Статистичний показник
A	Найкращі 10% здобувачів
B	Наступні 25% здобувачів
C	Наступні 30% здобувачів
D	Наступні 25% здобувачів
E	Наступні 10% здобувачів

10. Методичне забезпечення

- Робоча програма навчальної дисципліни
- Силабус
- Методичні розробки до практичних занять
- Методичні рекомендації до самостійної роботи здобувачів вищої освіти
- Мультимедійні презентації
- Ситуаційні клінічні завдання
- Електронний банк тестових завдань за підрозділами з дисципліни
- Навчально-методична література

11. Питання для підготовки до поточного контролю

1. Визначення поняття надмірна маса тіла та ожиріння, критерії.
2. Класифікація ожиріння за ступенем, етіологією. Типи ожиріння. Диференційна діагностика.
3. Ускладнення ожиріння.
4. Методи та підходи до зміни фізичної активності та модифікації способу життя пацієнтів з надмірною масою тіла та ожирінням.
5. Види фізичної активності, її вплив на здоров'я.
6. Основні принципи дієтотерапії, характеристики дієти для людей, що живуть із ожирінням.
7. Що таке здорова харчова поведінка?
8. Вплив контрольованого зниження ваги на різні чинники ризику ожиріння.

9. Класифікація та механізм дії фармакологічних препаратів, що використовуються для лікування ожиріння. Показання та протипоказання до призначення новітніх фармакологічних препаратів проти ожиріння.
10. Оцінка ефективності, безпеки та побічних ефектів основних препаратів для лікування й профілактики ожиріння.
11. Цукровий діабет та ожиріння.
12. Захворювання дихальної системи та ожиріння.
13. Вплив ожиріння на перебіг серцево-судинних захворювань.
14. Перебіг шлунково-кишкових захворювань та захворювань печінки на фоні ожиріння.
15. Хвороби кістково-м'язової системи та ожиріння.
16. Порушення функцій сечостатевої системи у жінок та ожиріння.
17. Первинна, вторинна та третинна профілактика ожиріння. Вплив шкідливих звичок на ожиріння.
18. Вагітність та гестаційний набір маси тіла, утримання ваги після пологів.
19. Психологічні та поведінкові втручання в курації пацієнтів з ожирінням.
20. Скринінг ожиріння у дітей. Етіологія ожиріння у дітей. Фактори ризику. Диференційна діагностика.
21. Методи профілактики ожиріння у дітей.
22. Загальні принципи та методи лікування ожиріння у дітей.
23. Медикаментозні та немедикаментозні підходи до ведення пацієнтів дитячого віку з ожирінням.

12. Перелік навчально-методичної літератури

Основна

1. Вороненко Ю.В., Шекера О.Г., Хімюн Л.В. та ін. Актуальні питання внутрішніх хвороб у практиці сімейного лікаря. – Видавничий дім Заславський. -К., 2018. – 600 с.
2. Внутрішні хвороби: у 2 частинах. Підручник / Л.В. Глушко, С.В. Федоров, І.М. Скрипник та ін. Видавництво «Медицина», Київ, 2019, 584 с.
3. Внутрішні хвороби. Підручник, заснований на принципах доказової медицини. Видавництво «Medycyna praktyczna», 2019, С.1632
4. Вороненко Ю.В., Шекера О.Г., Долженко М.М. та ін. Актуальні питання серцево-судинних хвороб у практиці сімейного лікаря. – Видавничий дім Заславський. – К., 2017. – 414 с.
5. Методи діагностики в клініці внутрішньої медицини: навчальний посібник / А.С. Свінціцький. Видавництво «Медицина», Київ, 2019. С. 1008
6. Захворювання дихальної, імунної та серцево-судинної систем / Віталій Кривенко – Київ: Бібліотечка практикуючого лікаря, 2019. – 360с.
7. Медицина невідкладних станів: Екстрена (швидка) медична допомога: Підручник для мед. ВНЗ IV р.а. Затверджено МОН / І.С. Зозуля, В.І. Боброва, Г.Г. Рошін та ін.; за ред. І.С. Зозулі. — 3-тє вид., перероб. і доп. — К., 2017. — 960 с.
8. Пропедевтика внутрішньої медицини: Підручник для мед. ВНЗ III—IV р.а. — 5-тє вид. Дopusчено МОЗ / За ред. О.Г. Яворського. — К., 2018.
9. Сімейна медицина в 3 книгах - К1: Загальні питання сімейної медицини: Підручник для студентів вищих медичних навчальних закладів 4 рівня акредитації. Затверджено Міністерством освіти і науки України. Рекомендовано вченою радою НМУ імені О.О.Богомольця/ Автори О.М. Гиріна, О.М. Пасієшвілі - Київ, 2016.

Додаткова

1. «Внутрішні хвороби. Підручник, заснований на принципах доказової медицини 2018/19». Практична медицина, Краків, Польща. 2018 –1632с.

Електронні ресурси

1. American Diabetes Association (ADA): Standards of medical care in diabetes (2022)
2. Obesity and weight management for the prevention and treatment of type 2 diabetes(2022)
3. Department of Veteran Affairs (VA)/Department of Defense (DoD): Clinical practice guideline for management of adult overweight and obesity (OBE) (2020)
4. US Preventive Services Task Force (USPSTF): Final recommendation statement on healthy diet and physical activity for cardiovascular disease prevention in adults with cardiovascular risk factors – Behavioral counseling interventions (2020)
5. ACOG: Committee opinion on ethical considerations for the care of patients with obesity (2019)
6. The Obesity Society (TOS): Position statement on obesity as a disease (2019)
7. Endocrine Society (ES): Clinical practice guideline for the primary prevention of ASCVD and T2DM in patients at metabolic risk (2019)
8. International Federation of Gynecology and Obstetrics (FIGO): Guideline for management of prepregnancy, pregnancy, and postpartum obesity (2020)
9. ES: Clinical practice guideline for pharmacological management of obesity (2016)
10. World Health Organization (WHO): Guideline – Sugars intake for adults and children (2015)
11. Obesity Canada: Canadian adult obesity clinical practice guidelines (2020)
12. Society of Obstetricians and Gynaecologists of Canada (SOGC): Clinical practice guideline on pregnancy and maternal obesity part 1 – Pre-conception and prenatal care (2019)
13. American Heart Association (AHA): Science advisory on dietary diversity – Implications for obesity prevention in adult populations (2018)
14. AHA/American College of Cardiology (ACC)/TOS: Guideline for the management of overweight and obesity in adults (2013)
15. Офіційний веб-сайт Міністерства охорони здоров'я - України <https://moz.gov.ua/>
16. Офіційний веб-сайт Всесвітньої Асоціації сімейних лікарів <https://www.woncaeurope.org/>
17. Офіційний веб-сайт Української Асоціації сімейних лікарів - <http://www.ufm.org.ua/>
18. Офіційний веб-сайт Міністерства охорони здоров'я України. Настанови для первинної медичної допомоги Duodecim Medical Publications Ltd. <https://guidelines.moz.gov.ua/>